

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
Bakı Dövlət Universiteti

**6113.01 – “Psixofarmakologiya” ixtisası üzrə fəlsəfə doktoru
proqramı əsasında doktorluq imtahanı üçün**

P R O Q R A M

Bakı Dövlət Universiteti Sosial elmlər və
psixologiya fakültəsinin Elmi Şurasının
qərarı ilə tövsiyyə edilmişdir
(02 oktyabr 2012-ci il 1 sayılı protokol)

Bakı-2012

Tərtib edənlər:

- AMEA-nın müxbir üzvü, professor
psixologiya elmləri doktoru Bəxtiyar Əliyev
- professor, psixologiya elmləri doktoru
Elnarə Şəfiyeva

BÖLMƏ I. PSİXOFARMAKOLOGİYAYA GİRİŞ

Mövzu 1. Psixofarmakologiya və klinik psixologiya

Psixi pozuntuların müalicəsi tarixi, biotibbi terapiya və psixoterapiya, patogenetik və simptomlarının müalicəsi, endogen və ekzogen xəstəliklər, psixi xəstəliklərin “diatez-stress” modeli, terapiya briqadası: həkim, psixoloq və sosial işçi.

Mövzu 2. Psixofarmakoterapiyanın əsas anlayışları

Psixofarmakoloji preparatlar., neyroleptiklər, antidepressantlar, trankvilizatorlar, öpsixostimulyatorlar, nootropolar, litium duzları və s. Psixotrop preparatların təsir etdiyi hədəf-simptomlar, əsas törəmələr. Psixofarmakoloji maddələrin klinik-farmakoloji təsir xüsusiyyətləri. Psixofarmakoterapiyanın prinsipləri. Psixofarmakoterapiyanın vəzifələri. Sübutlu təbabət («Evidenced-Based Medicine»), göstəricilər bazası.

Mövzu 3. Farmakodinamikanın, farmakokinetikanın və farmakogenetikanın əsasları

Dərman maddələrin təsir mexanizmi. “Doza-effekt” əlaqəsi. Absorbsiya. Metabolizm. Paylanma. Bədəndən çıxma. İfrazat. Metabolizm xüsusiyyətlərinin genetik determinantları.

Mövzu 4. Baş beyinin əsas mediator sistemləri

Mediatorların sintezivə onların postsinaptik işi: dofamin, serotonin, asetilxolin, noradrenalin, amin turşulu mediatorlar, histamin, purin, neyromodulyatorlar. Komediatorlar, neyropeptidlər, steroidlər.

BÖLMƏ II. PSİXOFARMAKOLOJİ MADDƏLƏRİN ƏSAS SİNİFLƏRİ

Mövzu 5. Neyroleptik preparatlar (antipsixotiklər)

Neyroleptiklərin təsir mexanizmi, onların kimyəvi sinifləri, atipik antipsixotiklər, neyroleptiklərlə müalicə zamanı yan təsirlər və ağırlaşmalar.

Mövzu 6. Antidepressantlar

Antidepressantların klinik səmərəsi. Antidepressantların təsnifatı. Antidepressantların əsas qrupları. Depressiya nəzəriyyələri və antidepressantların təsir mexanizmi. Antidepressantlar və affektiv pozuntuların müalicəsi. Təşviş pozuntularının, bulemiyanın və şəxsiyyət pozuntularının müalicəsində antidepressantlardan istifadə. Antidepressantların tipik yan təsirləri.

Mövzu 7. Normotimiklər (əhval-ruhiyyə tənzimləyicilər) və antironvulsantlar

Litium preparatları ilə müalicə. Litium preparatlarının istifadəsi zamanı ağırlaşmalar. Antikonvulsantların (tutma əleyhinə preparatların) təsnifatı. Valproatlar.

Mövzu 8. Psixostimulyatorlar, nootropar və psixotrop birləşmələrin psixiatriyada istifadə edilən digər sinifləri

Psixostimulyatorların təsnifatı. Psixostimulyatorlar (psixomotor stimulyantlar, psixotoniklər). Doping anlayışı. Ümumi xüsusiyyətləri.

Psikostimulyantların spektr farmakoloji xüsusiyyətləri və təsir mexanizmi. Nootropların istifadəyə göstərişləri.

Kalsium kanallarının inhibitorları. Xolinesterazın inhibitorları. Beta-blokerlər (beta- adrenoblokatorlar). Disulfiram.

Mövzu 9. Trankvilizatorlar və yuxuqətirici dərmanlar

Əsasən hipnotik və anksiolitik (narkotik) təsirli preparatların təsnifatı. Trankvilizatorların təsir mexanizmi. Klinik istifadəsi. Yuxuqətirici dərmanların əsas qruplarının təsnifatı. Hipnotik preparatların yuxunun strukturuna təsiri.

Mövzu 10. Psixotrop preparatlarla müalicə zamanı yaranan yan təsir və ağırlaşmalar haqda ümumi məlumat

Psixotrop dərmanların klinik praktika nöqtəyi-nəzərindən qruplara təsnifatı: a) neyroleptiklər; (antipsixotiklər); b) trankvilizatorlar; c) sedativlər; d) antidepressantlar; e) normatimik vasitələr; e) nootrop vasitələr; g) psixostimulyator və ya psixoaktiv preparatlar.

Neyroleptik və antidepressantların qəbulu zamanı ağırlaşmalar. Litium preparatlarının qəbulu zamanı ağırlaşmalar. Psixostimulyatorların qəbulu zamanı ağırlaşmalar. Antikonvulsanların (tutma əleyhinə preparatların) qəbulu zamanı ağırlaşmalar. Nootropların qəbulu zamanı ağırlaşmalar. Trankvilizatorların qəbulu zamanı ağırlaşmalar.

Mövzu 11. Neyropeptidlər

Neyropeptidlərin ümumi səciyyəsi. Neyropsixiatriya praktikasında istifadəsi. Farmakoloji xüsusiyyətləri, spektr və təsir mexanizmi.

Neyropsixiatriya praktikasında istifadə perspektivləri. Qəbul üçün göstərişlər, yan təsirlər, xəbərdarlıqlar.

BÖLMƏ III. PSIXOFARMAKOLOJİ PREPARATLARIN TƏSİRİNİN KLİNİK-PSIXOLOJİ TƏDQIQI

Mövzu 12. Psixofarmakoloji maddələrin psixi proseslərə təsiri və burada psixofarmakoloji və psixoterapevtik müalicə üsullarının nisbəti problemi

Xəstənin və ya müştərinin medikomentoz (dərman qəbulu nəticəsində yaranan) statusu. Psixofarmakoterapiya və psixodiaqnostika. Dərmanın diqqətin sadə motor və müşahidəçilik funksiyalarına təsiri. Amneziya tipli təsiri və digər ali psixi funksiyalara təsiri. Psixofarmakoterapiya və psixoterapiya.

Mövzu 13. Psixofarmakoterapiya zamanı psixi vəziyyətin dinamikasını qiymətləndirmək üçün istifadə olunan əsas klinik-psixoloji üsullar

Psixofarmakoloji preparatların klinik- farmakoloji təsirlərinin qiymətləndirilməsi (CODCP). Psixiatriyada diaqnostik şkalalardan istifadənin məqsəd və vəzifələri.

Mövzu 14. Perinatal, pediatriyada, geriatriyada psixofarmakologiya

Ontogenezin müxtəlif yaş dövrlərində psixotrop dərmanların profilaktik və müalicəvi istifadəsi. Yaşlı və qocalıq dövründə psixotrop

maddələrin istifadəsinin xüsusiyyətləri. Etiotrop, patogenetik, simptomatik müalicənin əsas növləri. Psixotrop maddələrin istifadəsinin toksik təsiri.

ƏDƏBİYYAT

1. İsmayılov N.V. Psixiatriya. Bakı, 2003
2. İsmayılov N.V., İsmayılov F.N. Tibbi psixologiya və psixoterapiya, Bakı, 2002
3. Şəfiyeva E.İ. Klinik psixologiya, Bakı, BDU, 2002
4. Şəfiyeva E.İ..Allahyarova S.A. Psixofiziologiya, Bakı, 2019, 367 s.
5. Авруцкий Г.Я., Недува А.А. Лечение психически больных М., 1988
6. Александровский Ю.А. Психофармакотерапия. Учебное пособие для студ. высш. учеб. Заведений. М., 2005
7. Демьянов Ю.Г. Основы психиатрии. Учебник для вузов. М., 2018
8. Каплан Г.И., Сэдок Б.Дж. Клиническая психиатрия: В 2т. Т1. М., 1994
9. Карсон Р., Батгер Дж., Минека С. Анормальная психология. СПб., 2004
10. Мосолов С.Н. Основы психофармакотерапии. М., 1996
11. Незнанов Н.Г. Психиатрия. Учебник, М., 2016
12. Деларю В.В. Нейрофармакология: Методические рекомендации. Волгоград, 2002

13. Парняков А.В. Шелыгин К.В., Богданов А.Б. Психофармакотерапия. Учебно-методическое пособие. Архангельск, 2005
14. Перре М., Бауманн У. Клиническая психология. Под ред. СПб., 2002
15. Петров В.И., Гаевый М.Д. и др. Фармакотерапия с основами клинической фармакологии. Волгоград, 2002
16. Парняков А.В. Психофармакотерапия. Электронно-визуальное учебнометодическое пособие. Архангельск, 2007
17. Antony M.M., Barlow, D.H. Handbook of assessment and treatment planning for psychological disorders. New York, 2002, 706 p.
18. Kingdon, D., Turkington, D. Cognitive therapy of schizophrenia. New York, 2005, 219 p.
19. Kring, A.M., Werner, K. H. Emotion regulation and psychopathology. In Philippot P., Feldman R. S. (Eds.), The regulation of emotion. 2004, p. 385
20. <http://www.consiliummedicum.com/media/psycho/index.shtml>
21. <http://www.neuroscience.ru/>

